

medioevo», p. 83-109, és il·luminador en aquest àmbit) i culturals. El llibre inclou treballs sobre ciutats imprescindibles, com Ravenna (Sauro Gelichi), Cartago (Aïcha ben Abed i Noël Duval), Barcelona (Josep Maria Gurt i Cristina Godoy) o Toledo (Isabel Velázquez i Gisela Ripoll), però tan interessants com són aquests (i els altres que no esmento!), deixeu-me que em quedi amb els treballs de síntesi, que crec especialment recomanables per a tothom, estudiants (potser de postgrau) i especialistes: l'introducció d'una de les ànimes del projecte, J.H.W.G. Liebeschuetz, «Ravenna to Aachen», el ja esmentat de Javier Arce i el de Gisela Ripoll, sobre «*Sedes regiae* en la *Hispania* de la antigüedad tardía».

El volum ve completat per una sèrie d'índexs que ajuden el lector a endinsar-se en

la feina no fàcil de localitzar la informació que més li interessi. En aquest sentit, tot i que el llibre té els índexs imprescindibles (toponímic, temàtic i onomàstic), potser un autèntic i exhaustiu *index locorum* de passatges citats i discutits hauria complementat millor la feina. En qualsevol cas, he volgut transmetre el meu entusiasme cap a una obra de conjunt, mèrit també (i no poc important!) dels editors que ens l'ofereixen, que caldrà que totes les biblioteques que es preuin de dur aquest nom tinguin en els seus fons.

Joan Gómez Pellarès

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana
Joan.Gomez@uab.es

MARTÍNEZ GÁZQUEZ, José (ed.). 2000.

Petri Galleci Opera Omnia quae exstant. Summa de Astronomia. Liber de Animalibus. Regitiua domus.

Florència: Sismel, Edizioni del Galuzzo. XII + 196 p.
ISBN 88-87027-88-9

Dins d'una col·lecció de la màxima activitat i gran prestigi en els darrers anys, «Millenio medievale», que recull l'activitat de la Societat Internazionale per lo Studio del Medioevo Latino, publica les seves darreres edicions crítiques el nostre col·lega José Martínez Gázquez. Crec sincerament que el millor elogi que es pot fer del treball del prof. Martínez Gázquez és que hagi merescut l'interès i l'atenció de la col·lecció que dirigeix el prof. Claudio Leonardi. En aquest sentit, doncs, no ens estendrem perquè els seus «avals» són molt més significatius que el que jo pugui escriure: no hi ha societat ni publicació en el món científic dedicat a l'estudi de l'edat mitjana que es comunicava en llatí i en vulgar més valorada que la SISMEL florentina de Leonardi i el fet que el treball aparegui publicat allà ja ho diu tot en favor seu.

L'edició crítica recull totes les obres conegudes i transmeses (també hi ha referències

indirectes del mateix Pedro Gallego, d'alguna obra que no ens és donat, ara per ara, conèixer) del que fou primer bisbe de la restaurada (després de la reconquesta) diocèsi de Cartagena, a partir de 1250. El franciscà Pedro Gallego va viure, estudiar i treballar en punts clau de l'Espanya del seu temps, entre els principals Toledo, Sevilla (probablement) i Múrcia, i el contacte amb la ciència i la saviesa àrab, i grega a través dels àrabs i de les traduccions llatines, li devia avivar el desig de transmetre entre els germans de la seva fe aquells coneixements que ell havia anat adquirint. A pesar del que pugui semblar, la seva obra (com molt bé demostra Martínez Gázquez) no és la del traductor, sinó la del coneixedor que vol divulgar a través de la seva pròpia «digestió» d'allò que ha llegit. En aquest sentit, l'obra conservada del bisbe, que ara tenim, per primera vegada, reunida en un sol volum

i críticament editada, recull alguna de les principals preocupacions dels savis de l'època: l'astronomia (amb la seva *Summa de Astronomia*) i les ciències de la naturalesa (amb el seu *Liber de animalibus*). La tercera obra que se'ns ofereix aquí (*Regitiua domus*), respon més, crec, al vessant educador i confessional del franciscà, abans que al de l'home de ciència (es tracta d'un «manual» sobre com administrar bé una casa, i s'hi inclou un aspecte fonamental, per a qualsevol ciutadà amb responsabilitats pastorals, com és l'educació dels fills).

Les tres obres són escrupulosament presentades per Martínez Gázquez, amb un estudi breu, però molt aclaridor, tant de fonts que usa Pedro Gallego per redactar-les, com de motius i contingut de l'obra, com de criteris d'edició i mss. i edicions utilitzades pel nostre editor. En aquest sentit, convé destacar com l'estat de la qüestió per a totes tres obres queda àmpliament superada i millorada gràcies a les seves aportacions: l'edició del ms. BN de Madrid 8918 en confrontació amb el ms. E.108, ff. 46-49, li permet aclarir no pocs dubtes sobre les fonts de Pedro Gallego per a la redacció de la *Summa de Astronomia*; l'edició completa del ms. Vat., lat. 1288, ff. 131r-161r, li per-

met corregir no poques mancances i llacunes de l'edició anterior de Pelzer; i, finalment, la reedició dels mss. Paris, BN, lat. 6818, ff. 28r-30v i Vat., Barberini 52, ff. 22r-24, li facilita poder-nos oferir algunes correccions a les edicions anteriors. Totes tres edicions, a més, inclouen a peu de pàgina aparats de variants i de fonts. El llibre queda molt ben completat amb un apèndix de Juli Samsó, màxim especialista de la transmissió de la ciència a l'edat mitjana, sobre «La cultura astronòmica de Pedro Gallego» (p. 175-186), al voltant de les dades que proporciona per a la història de la ciència la *Summa de Astronomia*. Completen el volum els índexs desitjables en un treball d'aquest tipus: de mss. citats, de llocs i de persones esmentades i de temes més importants tractats per les obres editades. En resum, una nova i excel·lent edició que permet, per primera vegada, tenir en un sol volum, ajornada i revisada, l'obra completa en llatí del bisbe de Cartagena, Pedro Gallego.

Joan Gómez Pellarès

Universitat Autònoma de Barcelona
Departament de Ciències de l'Antiguitat
i de l'Edat Mitjana
Joan.Gomez@uab.es

ÁLVAREZ HERNÁNDEZ, A. 1997.

La poética de Propercio (Autobiografía artística del «Calímaco romano»
Assisi: Accademia Proporziana del Subasio. 336 p.

Como dice el refrán, «nunca es tarde si la dicha es buena». He conocido tarde el libro de Arturo Álvarez sobre Propercio y su poética, pero ha merecido realmente la pena, tanta, que a pesar de la cierta lejanía entre la fecha de su publicación y la fecha en que esta reseña verá la luz me ha parecido importante dar noticia del trabajo, que intentaré resumir a pesar de su gran densidad. Se trata de un auténtico libro de tesis, es decir de un trabajo que propone una hipótesis de interpretación, que busca su confirmación o su refutación a lo largo

de toda la obra de Propercio y que, al final, en su demostrada confirmación, se convierte en tesis.

La hipótesis de trabajo de Arturo Álvarez es que puede existir una línea de trabajo, una elección artística y poética de Propercio, que convierta a su obra en una unidad de sentido y de concepto, rastreable a través de todos sus libros, y no, como se ha pretendido normalmente, ver en sus cuatro libros una sucesión inconexa, contradictoria a ratos, disparatada las más de las veces, de poemas que no tienen relación entre sí.